

platònica, romana o plutarquiàna del poeta, su popularitat en les cites de Julià i Libani, o el renaciment d'interès per Aristòfanes a partir del segle XI en Bizància, com a la edició parcial de 1498 i la primera íntegra, la Florentina, de 1516, la diversa i variada atenció —a menuda al compàs de vaivenes culturals, polítics o educacionals— hacia el poeta en diferents èpocs i diferents països europeus, amb especial deteniment en la tradició aristofànica espanyola, per acabar mencionant la que Gil denomina «moda aristofànica» —en Espanya des de la restauració de la democràcia, en Europa des de 1945— i que atañe sobretot a les representacions de les seues obres com a teatre viu diversament adaptat a les exigències de un públic modern, lo qual es mostra evi-

dente del jocund i vitalista missatge aristofànic, cuyo espíritu «parece haber transmigrado a grupos teatrales como Els Joglars o a directores de cine como Almodóvar para seguir provocando, a Dios gracias, entre los nuestros, el beneficioso efecto de la *kátharsis* cómica» (p. 212).

Gràcies a Dios també, obres com a la del professor Gil contribuiràn a mantenir viu el interès i el coneixement de autors grecs gràcies a su discurs asequible i directe, ric al mateix temps, molt útil no solament com a introducció al món d'Aristòfanes, sinó punt de referència obligada per a profunditzar en su estudi.

Pilar Gómez

Universitat de Barcelona

EMMANUEL-REBUFFAT, D. 1997.

Corpus speculorum Etruscorum. France 1. Paris- Musée du Louvre. Roma: L'Erma di Bretschneider. Fascicule III. 190 p.

L'aparició d'un nou volum del monumental corpus dels miralls etruscs és sempre motiu de col·laboració en el món científic que es dedica al món antic, car constitueix sempre un pas més en el coneixement del poble que els elaborà i, en conseqüència, de tota la Itàlia antiga i sobretot subsidiàriament dels romans i la seua cultura.

El conjunt del museu del Louvre és sens dubte un dels més importants, tant pel nombre com per la selecció de les peces. En aquest volum se'ns presenten 28 miralls que hem de dir d'antuvi que són una selecció extraordinària del que podem dir mitologia etrusca des d'un punt de vista tradicional, o bé religiositat, o millor cultura des d'altres punts d'anàlisi.

El treball que presenta la professora Emmanuel-Rebuffat és d'una sobrietat científica extraordinària i constitueix la continuació dels ja publicats per l'autora amb un rigor reconegut. Es tracta dels 28 miralls de tija destinats a inserir-se en un mànec continuació dels miralls amb mànec massís estu-

diats als dos fascicles. Es tracta, doncs, d'una divisió tècnica i no temàtica, d'acord amb uns criteris de l'autora que es corresponen amb els establerts en publicar, també dintre del CSE, els miralls del Cabinet des Médailles de la Bibliothèque Nationale de Paris.

Com a continuació dels fascicles anteriors que ja recullen els aspectes generals, es presenten només unes dades històriques sobre les peces publicades en aquest volum que tenen procedències molt diverses, entre les quals destaquen els de la important col·lecció campana, ingressada al Louvre el 1858. Les concordances amb els *Etruskische Spiegel* d'E. Gerhard (1840-1867) i del catàleg de bronzes del Louvre d'A. De Ridder (vol. II, 1905-1915) posen de manifest que s'han afegit quatre miralls inèdits del tipus estudiat, bé que anicònics, al coneixement general.

Cal fixar-se explícitament en la tipologia i el vocabulari aportat que l'autora titula així modestament, però que constitueix un resum

de tipologia amb paral·lels i elements generals indispensables per comprendre la descripció del catàleg que segueix.

En l'estudi mitològic que ve a continuació de la descripció de cadascun dels miralls es posa de relleu l'erudició i el coneixement del tema de l'autora, que no dubta a donar interpretacions pròpies i a posar de relleu, tot alineant-s'hi, hipòtesis anteriors; aquest és el cas, per exemple, de Thalna = *iuventas* al mirall núm. 1 i 3, o el de Cerca, Circe, al núm. 4, on és molt notable l'estudi de l'origen del motiu iconogràfic, o el d'Orfeu i Lucen (núm. 5), on una part de la discussió mitològica versa sobre el líquid utilitzat per la lecanonància representada. Hi tenen lloc també els factors d'autenticitat quan es tracta de còpies, com és el cas del núm 6, rèplica d'un mirall de Perugia, o de gravats falsos, com el núm. 21.

Les qüestions literàries són abordades al núm. 7, on sembla que les divinitats representades formarien part d'una escena emparentada amb la comèdia mitjana grega, del diàleg de la qual només restaria el nom dels déus prop de la seva figuració al mirall. Altres vegades es poden destacar qüestions de datació, com al mirall núm. 8.

Altres temes semblen més trivials, com el de Paris davant Helena, mirall núm. 10, Peleas i Neleu (núm. 16), el naixement de Minerva (núm. 13). En d'altres casos, per exemple al núm. 11, l'escenificació de l'*anodos* de Venus no està recollida a les fonts literàries. En d'altres, com als números 19, 20 i 22, es fan identificacions convincents d'escenes discutides. S'identifica també l'originalitat iconogràfica, com al núm. 23, on es representen els Dioscurs, i l'ou del qual va néixer Helena. Una anàlisi metal·logràfica antecedeix les excel·lents làmines que recullen les fotografies enfrontades a dibuixos de les peces estudiades.

Aquest volum constitueix pel seu contingut una prova més de la importància dels miralls per al coneixement del món clàssic més enllà dels propis etruscs. El *CSE* és ja per ell mateix indispensable, però volums de la quantitat d'aquest volum i dels precedents de les col·leccions parisenques ho justifiquen amb escreix.

Marc Mayer
Universitat de Barcelona